

УДК 811.161.2'01"16"

DOI: 10.18523/Ісmp2522-9281.2020.6.171-186

Марта Замбжицька

<https://orcid.org/0000-0002-2123-8531>

Світлана Романюк

<https://orcid.org/0000-0003-0569-7663>

Катажина Якубовська-Кравчик

<https://orcid.org/0000-0002-6281-7011>

УРАХУВАННЯ КУЛЬТУРОЗНАВЧОГО НАПРЯМУ ПРИ УКЛАДЕННІ ПІДРУЧНИКІВ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

У статті порушено проблему взаємозв'язку мови і культури в процесі викладання української мови як іноземної у вищих навчальних закладах Республіки Польща. Дослідження проведено на основі аналізу підручників, що вийшли друком у Варшаві впродовж 2017–2018 років і скеровані передусім до студентів філологічних факультетів. Наголошено на потребі використання у дидактиці іноземної мови різних культурознавчих аспектів, що сприяють розумінню контексту і середовища функціонування мови.

Ключові слова: українська мова, культура, інтеркультурність, дидактика іноземної мови, підручник.

Вступ

Як зазначають дослідники, останні роки внесли суттєві зміни в мовну дидактику – у численних дослідженнях акцентовано роль культурних контекстів у процесі навчання (див. напр.: Komorowska, 2006, s. 27–45; Miodunka, 2009; Michułka, 2012, s. 78–87; Michułka, 2014, s. 106–117; Кононенко, Митнік, & Романюк, 2019). Значною мірою це сталося через надання переваги цілям навчання мови, які ставлять перед собою зацікавлені, – не тільки вивчати мову, а й пізнавати культурно-суспільний контекст, у якому певна мова функціонує. Ізабела Бавей (Bawej, 2008, s. 115) підкреслює, що «кожна мова є частиною культури даного суспільства», і саме тому знання про культуру нації, мовою якої ми хочемо оволодіти, мають бути невід'ємною частиною навчального процесу. Очевидним є той факт, що у мові відображається певна культурна дійсність, а спілкування певною мовою охоплює також низку позамовних елементів – міміку,

інтонацію, жестикуляцію, тон голосу тощо. Вони, разом із цілим універсумом притаманних певній культурі переконань, норм, вартостей є невід’ємною частиною міжлюдського спілкування. Отже, «будь-яка міжлюдська комунікація – це спілкування між культурами, а найважливішим елементом культури є мова» (Bawej, 2008, s. 117).

Теоретичне підґрунтя

Відома польська дослідниця Ганна Коморовська у статті «Мова та культура в дидактиці іноземних мов» звертає увагу на впровадження за останні двадцять років ХХ століття підходу *learner-centred approach*, згідно з яким «особа, що вивчає іноземну мову, яку сприймаємо як клієнта, має цілі, для досягнення яких необхідні вивчення мови й комунікативні потреби, які вона повинна мати змогу задовольнити. Ці потреби почали все частіше пов’язувати з мобільністю громадян і їхнім прямим контактом із представниками інших культур» (Komorowska, 2006, s. 27). Згадані потреби пов’язані також із типовим для молодшого покоління способом пошуку інформації. Малгожата Єдинак називає представників молодшого покоління «цифровими аборигенами», які «активно використовують інформаційно-комунікаційні технології, і є не лише учасниками реальності, але також її активними творцями» (Urbaniak, 2017, s. 71–80). Такі особи очікуватимуть на заняттях із іноземної мови активностей, які допускають широкий спектр свободи та самостійності.

Методи дослідження

Відповідно до згаданих вище й інших потреб були розроблені програми навчання на кафедрі україністики Варшавського університету. У відповідь на зацікавлення студентів їм запропоновано спеціалізовані предмети – заняття з практичної ділової чи правничої мови, мови суспільної комунікації, що допомагають випускникам підготуватися до роботи в корпораціях, адміністрації, юридичних компаніях тощо. Матеріали до занять вийшли друком у фахових підручниках (див. напр.: Borys, Jeż, & Mutnik, 2016). Однак курсів, присвячених лише спеціалізованим мовам, студентам не достатньо. У майбутньому для ефективної співпраці з українськими партнерами потрібно добре знати культурні контексти, типові для України й ширше – регіону Східної Європи, оскільки саме вміння розуміти й інтерпретувати окрему комунікативну ситуацію в її стосунку до загального, зокрема, історичних і сучасних подій, звичаїв,

прийнятої в окремій культурі поведінки, матиме значення у їхній професійній діяльності під час різних видів співпраці.

У пропонованій розвідці, крім аналізу підручників і посібників для вивчення української мови як іноземної, здійсненого з погляду відображення в них культурознавчого аспекту, розглянуто анкетування, що стосувалося заявленої проблематики. Респондентами стали студенти кафедри україністики Варшавського університету.

Матеріал дослідження

Два з аналізованих у цій розвідці підручників – «Українською без табу» (Romaniuk, & Saniewska, 2017) (1) та «Українською про культуру» (Jakubowska-Krawczyk, Romaniuk, & Saniewska, 2018) (2) – призначені для вивчення мови, а посібник «Культура і традиції українців: з минулого в сучасність» (Jakubowska-Krawczyk, Romaniuk, & Zambrzycka, 2018) (3) знадобиться насамперед для вивчення української культури. Використовувати у програмі філологічної підготовки згадані підручники було вирішено не лише для передання студентові певних знань, а передусім для мобілізації його до роздумів і подальшого самостійного пошуку інформації про події і факти, згадані в кожному розділі. Як зазначає Ганна Коморовська, «лінгвісти та методисти, що аналізують культурний зміст підручників для вивчення іноземних мов у європейських країнах, стверджують [...], що тексти в навчальних матеріалах мають, зазвичай, закритий характер, а це означає, що вони несуть інформацію без завдань, які б заохочували до інтерпретації чи дискусії» (Komorowska, 2006, s. 29).

Тематика та функції культурознавчої інформації в підручниках із української мови як іноземної

Метою підручників, виданих працівниками кафедри україністики, було активізувати мислення студента. У них автори вмістили такі вправи: *Підготуйте презентацію; На основі вибраної наукової літератури підготуйте реферат на тему...; Значення котрого з оберегів Вас найбільше зацікавило?; Поясніть, чому...; Подискутуйте в парах* тощо. У таких завданнях не йшлося про відтворення соціокультурного змісту, а саме про підготовку студента до того, щоб він свідомо орієнтувався у міжкультурних контекстах Польщі й України.

Згадані вище підручники можна аналізувати з погляду різних теорій, зокрема розглядають використання питань культури в дидактиці іноземної

мови. Посилаючись на хронологічно найстаршу з теорій, що походить із 1960-х рр., Клайда Клакхона і Фредеріка Штродтбека (Cluckhohn, & Strodtbeck, 1961), варто відстежити в них найважливіші, на думку дослідників, теми, пов'язані з навчанням культури. Американські науковці вважають, що першою з них є природа людини. Приклади розкриття цієї теми наведені, зокрема, в «Українською без табу» (1), де найповніше висвітлено внутрішнє життя людини, її психологічні стани, наприклад, у текстах розділу «Інтроверт в екстравертному світі»; «Слухняна, ввічлива, але чи щаслива? Про виховання дітей», а також в описах різних типів особистості видатних персонажів у підручниках «Українською про культуру» (2) і «Культура і традиції українців: з минулого в сучасність» (3). Ще однією проблемою, розкритою Клакхоном та Штродтбеком, було ставлення людини до природи. Приклади розгляду такої проблематики використано в текстах і завданнях розділів «Дивлячись на зорі», «Тонемо в смітті. Чи є вихід?», «Ми самі створюємо загрозу» (1). Проблеми зв'язку людини з силами природи, космосом можна відстежити в інших розділах, оскільки він часто проявляється в традиціях чи ритуалах, наприклад, святкових, – детальніше про це у розділах «Рік за роком», «У родинному колі» (3). Третя тематична група охоплює часові поняття. Багато текстів із підручника «Культура і традиції українців: з минулого в сучасність» (3), зокрема, в розділах «Рік за роком», «На щастя, на долю», «У родинному колі», присвячені життю у згоді з порами року і плином часу.

В аналізованих посібниках значну частину матеріалу присвячено темі прийняття рішень, що впливають на світ, а отже – і на художню творчість. Варто згадати такі блоки, як: «Життя з піснею, пісня у житті» (3), «Народне мистецтво: вибрані аспекти» (3), «Довкола сакрального» (3), «Класичні мелодії» (3), «Українські театральні сцени» (3) тощо.

Йоанна Гурецька звертає увагу на значення, яке у процесі навчання мов має використання інтернету та нових технологій. Авторка пише, що головними завданнями викладача іноземної мови є: «(1) створити умови для автентичної, вільної комунікації на заняттях із іноземної мови, (2) розвивати звички документувати на основі інтернет-ресурсів, і (3) звертати увагу на своєрідність інтерпретації явищ та фактів, які можна вважати інтеркультурними» (Górecka, 2009, s. 221). Наприклад, підручник «Культура і традиції українців: з минулого в сучасність» виконує всі ці завдання, оскільки заохочує студентів вільно спілкуватися про культуру, самостійно знаходити інформацію та інтерпретувати її.

Теорію Клайда Клакхона і Фредеріка Штродтбека дещо модифікували Фонс Тромпенаарс і Чарлз Хемпден-Тернер (Trompenaars, & Hampden-Turner, 2011), звертаючи увагу на провідну роль у вивченні іноземних мов таких тем, як людські взаємини, поняття часу і ставлення до природи. Проведений аналіз показує, що вони посідають важливе місце у двох призначених для вивчення української мови підручниках, а третій («Українською про культуру») – орієнтований на ознайомлення з українською культурою, що посідає важливе місце в історико-культурній перспективі, ставлячи в центр людину, її духовне життя та вчинки. Саме тому на особливу увагу в працях дидактиків заслуговують теми, присвячені людським взаєминам, наприклад, «Слухняна, ввічлива, але чи щаслива? Про виховання дітей» (1), «Найбільша мрія – стати мільйонером» (1), «Старість – не радість, горб – не користь» (1), «Трансплантація: чи варто бути донором?» (1), «Дати шанс. Працевлаштування осіб з інвалідністю» (1). У підручнику «Українською про культуру» варто виокремити: «Життєві історії», «Жіночі долі», «Берегиня vs Барбі», «У декретну відпустку», «Суперники та чемпіони», «Еміграція – жіночого роду». Натомість проблема міжособистісних стосунків у контексті культури розкрита в розділах «У родинному колі» (3) і «Козацькі інспірації» (3). Важливим правилом, прийнятим при створенні підручників, є звернення уваги на проблеми, що виникають між однією особою і групою, а також ролі, приписані представникам певної статі (Hofstede, 1984). Не бракує також соціальних контекстів, наприклад, зосередження на ролі жінок у традиційній, досить маскулінізованій історії української культури.

В аналізованих підручниках ураховано особливе значення мистецтва як прояву індивідуалізму та діалогу зі світом. Показані різні сфери та контексти мистецтва, а саме: фольклорна, музична, театральна тощо. Естетичні враження відіграють велику роль у пізнавальних процесах, вони стимулюють пам'ять, прискорюють засвоєння інформації, викликають додаткові відчуття, змушують думати. Як пишуть Пауліна Лопатка-Конечни та Ліліяна Войтковська, «всі ми зустрічаємося на ґрунті культури» (Łopatka-Koneczny, & Wojtkowska 2009, s. 149), і тому заняття з іноземної мови, елементом яких є використання творів мистецтва, передбачають спонтанне спілкування, вироблення звички швидко реагувати, висловлювати свої думки та аргументувати. Згадані авторки підкреслюють важливість емоцій, пов'язаних зі сприйняттям твору мистецтва (пор.: Łopatka-Koneczny, & Wojtkowska 2009, s. 152), адже емоційно забарвлена інформація запам'ятовується швидше та на довше, ніж така, що позбавлена емоційної

складової. Позитивні емоції й естетичні відчуття впливають також на оцінку значення тем, що їх обговорюють на заняттях з іноземної мови (Grzegorzewska, 2012, s. 43).

Навчання іноземних мов потребує також використання текстів, пов'язаних із розвитком науки та техніки, особливо тих, що стосуються останніх наукових досягнень, наприклад, дослідження космосу, медицини, захисту навколишнього середовища тощо. Це відображено в таких темах, як *«Дотримання правил радіаційної безпеки та особистої гігієни»* (1), *«Сміття – проблема планетарного масштабу»* (1) тощо.

Звернення до історії – невід'ємний елемент підручників, що наближають культуру певного народу. Не оминули цієї тематики і розробники посібника *«Українською про культуру»*, вмістивши в ньому розділи *«Як усе починалося»*, *«Козацькі інспірації»*, чи, зрештою, інші фрагменти в тих частинах підручника, які історії стосуються опосередковано. Слушною вважаємо думку тих дослідників, які вважають, що введення історичного змісту на заняттях з іноземної мови створює вдалий контекст і вихідні дані для мовних завдань, дає змогу передати конкретні знання про минуле (Tomczuk, 2019, s. 83). Тому історичні тексти в посібниках із вивчення іноземних мов з'являються часто. Вони особливо цікавлять студентів, що відображено у двох інших працях, звичайно, меншою мірою й без використання наукового стилю. Це, для прикладу, оповідання Остапа Вишні *«Як ми колись учились»* (1), фрагмент повісті Михайла Коцюбинського *«Тіні забутих предків»* (2) чи газетна стаття *«Міф Квітки. Як американська співачка стала “голосом України”»* (2). Науковці згадують про важливу роль художніх історичних фільмів, які збагачують заняття і загалом знання молоді (Tomczuk, 2017, s. 83–87). Тому навіть якщо студенти обізнані з творчістю режисера Сергія Параджанова з інших занять чи власних уподобань, доповнення текстових завдань переглядом фільму за однойменним твором М. Коцюбинського дає додаткові можливості для виконання мовних вправ. Творчість інших згаданих у текстах осіб доповнюється різними аудіо- чи відеоматеріалами (записи пісень, віршів, інтерв'ю тощо), що також становить важливий елемент візуалізації, наближення, а отже – полегшення сприйняття матеріалу, що вивчається.

Згідно з постулатами послідовників напряду інтеркультурності в дидактиці іноземних мов, що засвідчують очевидний взаємний зв'язок спілкування з культурою, навчання має супроводжувати усвідомлення

цього зв'язку, а тим самим усвідомлення впливу культурних відмінностей на комунікативні процеси (Tomczuk, 2017, s. 43). Погоджуємося з думкою Дороти Томчук щодо трактування занять із іноземної мови, спрямованих на міжкультурне порозуміння, як таких, що не тільки реалізують когнітивні цілі та є платформою для передавання інформації про культуру певної мови, а й слугують формуванню певної поведінки, а також розвиткові міжкультурних стратегій і вмій (Tomczuk, 2017, s. 43). Варто при цьому пам'ятати, що культурознавчий аспект у вивченні іноземної мови стосується як рефлексії над культурою у значенні високої традиційної культури, так і популярної культури, до якої відносимо писані, аудіовізуальні та навіть віртуальні твори, що репрезентують культуру вибраного регіону (Tomczuk, 2017, s. 43). Таке бачення враховане укладачами підручника *«Культура і традиції українців»*, у якому наведені вправи і тексти студент має самостійно доповнювати додатковим матеріалом, напр., учням варто переглянути вибрані вистави (до цього схиляє розділ *«Українські театральні сцени»*), послухати пісні (розділ *«Класичні мелодії»*), подивитися світлини вишиванок, витинанок, гончарних і мозаїчних виробів, про які йдеться у розділі *«Народне мистецтво: вибрані аспекти»*. Елементи згаданого підходу простежуються й у підручнику *«Українською про культуру»*, в якому окремі тексти виразно заохочують студентів до самостійного пошуку додаткової інформації, пов'язаної з культурою України (напр., розділи *«Квіткові мелодії»*, *«Сучасне мистецтво»*, *«Дизайнерський політ»*, *«Мистецькі варіації»*).

Роль культурознавчої інформації у вивченні української мови як іноземної за результатами анкетування

Для встановлення важливості порушеної у підручниках тематики й урахування потреб учнів ми провели анкетування, яке має допомогти зрозуміти спрямованість навчальних матеріалів, вдосконалити їх і змінити майбутні посібники так, щоб вони максимально відповідали запитові адресата ¹. Анкету проведено дистанційно упродовж двох тижнів у квітні 2020 р. за допомогою онлайн-платформи Ankieter. Адресати отримали 13 запитань, що стосувалися значення культурологічної пробле-

¹ Робота над новими підручниками вже триває (посібник для студентів із вивчення української мови і культури, авторський колектив – С. Романюк, К. Якубовська-Кравчик, М. Замбжицька (Варшавський університет, Республіка Польща) і О. Новікова (Університет Людвіка-Максиміліана у Мюнхені, Німеччина)).

матики в посібниках для вивчення української мови. В опитуванні взяли участь 30 респондентів – студенти кафедри україністики Варшавського університету (1–3 курс бакалаврських студій і 1–2 курс магістерських студій). 24,1 % опитуваних зарахували самих себе до групи найкращих студентів, 44,8 % позиціонувалися як кращі, ніж пересічні, а 31 % визнали себе пересічними. Цікаво, що ніхто не визначив свого рівня гіршим від пересічного. Це можна пояснити тим, що заповнення анкети потребувало додаткової активності – зареєструватися до системи інтернет-опитування, присвятити час для відповідей, усе це вирішили зробити лише старанні та хороші студенти.

На запитання закритого типу, із вказаними в анкеті варіантами відповідей про причини вивчення мови, респонденти зазначили: 35,5 % – українські корені, 10 % – друзів, 16 % – подорожі, 58 % – милозвучність мови, 55 % – вигідну ситуацію на ринку праці. Відповіді засвідчують, що у виборі українознавства переважають практичні цілі та зацікавлення студентів, меншою мірою вибір зумовлює походження учня.

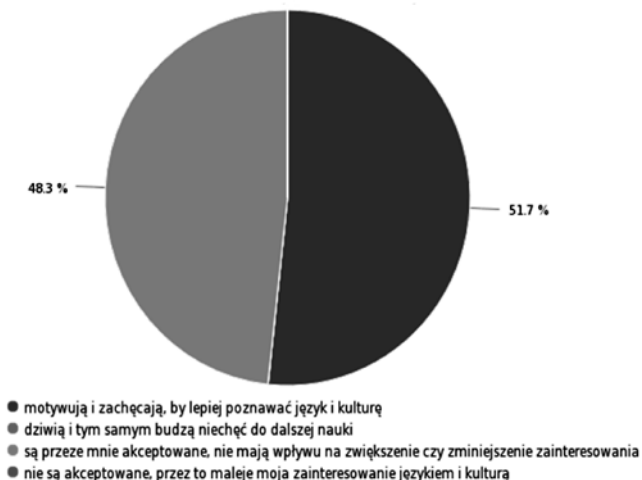
У запитаннях про значення та роль культурознавчих тем у процесі навчання української мови нас цікавило, передусім те, якою мірою ця проблематика мотивує студентів до подальшого навчання або допомагає збагнути культурні відмінності між націями, виконує виховну функцію. 48,4 % опитаних відповіли, що культурознавчі теми в посібниках мотивують їх до праці, 16,1 % – вчать помічати та поважати культурні відмінності, 22,6 % вказали на виховану функцію, а 22,6 % зазначили, що такі теми залишають їх байдужими. Цікаво, що за результатами опитування, виховна функція переважає над вмінням помічати та поважати культурні відмінності. Майже половина опитаних підтвердила, що культурознавчий матеріал мотивує в процесі вивчення мови.

В анкеті було також запитання про сприйняття культурних відмінностей та їхній вплив на процес вивчення мови, сформульоване так: «Як саме культурні відмінності між поляками й українцями впливають на вивчення української мови?». Ніхто не вказав, що вони знеохочують до вивчення мови або що вони не сприймаються, навпаки – 52 % студентів вказують, що ці відмінності мотивують у процесі вивчення мови. Друга частина опитуваних (а це майже половина всіх респондентів) стверджує, що міжкультурні відмінності зовсім не мають значення у процесі вивчення іноземної мови. Така відповідь численної групи опитаних змушує задуматися, а ґрунтовне пояснення цього результату потребує подальших

досліджень. Схиляємося до думки, що можливо, польськомовні студенти, які вивчають іноземну мову в польському університеті, настільки гостро не відчують культурних відмінностей і часто просто не знають про них. Можливо також, що ці відмінності є недостатньо вагомими, щоб суттєво вплинути на процес вивчення та сприйняття іноземної мови. Водночас результат міг бути зумовлений формулюванням запитання, яке можна розуміти дуже широко, або навпаки – у вузькому значенні. У такому випадку, справді, можна сказати, що міжкультурні відмінності не мають впливу на процес вивчення як такий, їхнє значення виявляється лише у ширшому культурно-соціологічному контексті.

Узагальнено результати опитування представлено нижче на діаграмі:

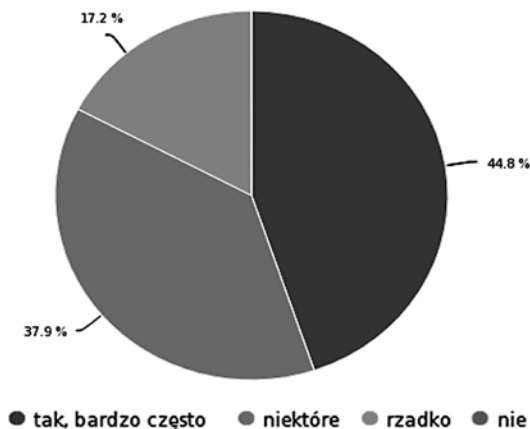
W jaki sposób odmienności kulturowe Polaków i Ukraińców wpływają na uczenie się j. ukraińskiego?



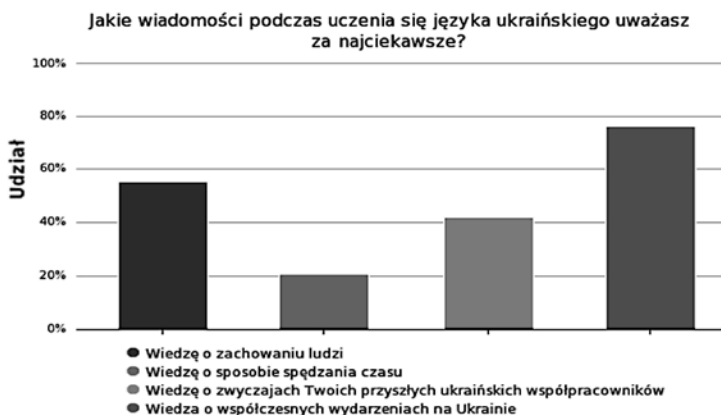
Усі респонденти (хоча різною мірою), тобто навіть ті, хто заявив про байдужість до культурознавчої тематики, підтвердили, що інформація про культуру та суспільство допомагає зрозуміти український менталітет (45 % зазначають, що це відбувається часто). Цей результат підтверджує попереднє припущення про те, що відповіді студентів певною мірою зумовлені формулюванням запитань анкети. Можливо, попередня декларація про байдужість до культурознавчої тематики означала, що цей тип

інформації не є головним для опитуваного, натомість детальніші запитання щодо практичної функції згаданої інформації (розуміння менталітету та сучасного контексту) виявляють її значення навіть для осіб, які не надто зацікавлені культурознавством. Порівняймо на діаграмі:

Czy informacje kulturoznawcze i społeczne zawarte w podręcznikach pomagają Ci zrozumieć mentalność Ukraińców?

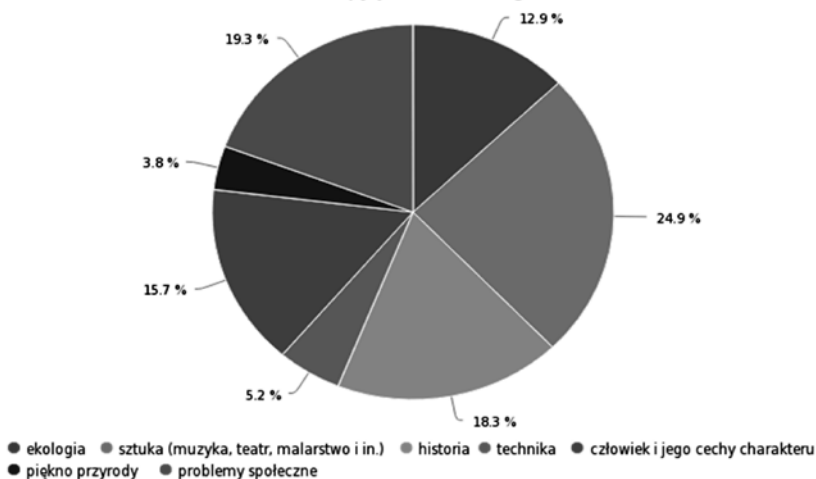


У запитанні про ступінь зацікавленості окремими темами кожен із респондентів міг вказати будь-яку кількість відповідей, відповідно до своїх уподобань. Студенти зазначили такі найцікавіші для них теми: знання про сучасну Україну – 71 %, поведінка людей – приблизно 55 %, звичаї – приблизно 39 % і способи проведення часу – приблизно 23 %. З даних, поданих нижче на діаграмі, можна зробити висновок, що студенти зосереджуються передусім на практичному використанні своїх знань, які допоможуть їм орієнтуватися в сучасному світі й інтерпретувати поведінку співрозмовників, що є необхідним у процесі спілкування й про що ми вже згадували вище. Знання звичаїв і способів проведення часу належать до теоретичної сфери, але вони можуть знадобитися у тісніших і глибших міжкультурних відносинах, проте меншою мірою використовуються у професійних контактах чи стосунках, основаних на так званому епізодичному спілкуванні.



З-поміж тем, пов'язаних із культурою, найбільше зацікавлення викликають ті, які стосуються мистецтва, соціальних проблем, історії та суспільства. Питання технології (5,2 %) й екології (лише 3,8 %) виявилися незначними, що можна загалом пояснити гуманітарним спрямуванням і філологічною підготовкою респондентів, але байдужість до проблем екології дещо дивує. Можливо, це пояснюється тим, що тема не є питанням суто українознавчим, вона також належить до стандартного набору тем, які використовують у викладанні іноземних мов, що може викликати деяку втому студентів.

Postaw punkty w zależności od tego za jak ważne uważasz poniższe tematy w nauce języka ukraińskiego



Опитування містило запитання про те, як часто студенти використовують додаткові матеріали для вивчення української мови. Понад 48 % наших респондентів відповіли, що використовують додаткові матеріали для вивчення української мови 1–2 рази на тиждень, майже 21 % – тричі на тиждень або частіше, ще майже 21 % – 3–4 рази на місяць, лише близько 10 % майже ніколи чи ніколи.

Висновки

Культурознавча тематика відіграє важливу роль у процесі вивчення української мови, а її значення демонструють відповіді на детальні запитання. Знання про сучасність, поведінку людей, цінності та культуру студенти використовують із прагматичною метою – щоб зрозуміти сучасний світ, а культурознавчі питання є мотивацією у процесі вивчення іноземної мови.

У результаті загального моніторингу сприймання змісту молодими людьми у віковій категорії 18–25 років (тобто наших студентів) у підручниках ураховані такі тексти, які впливають на формування чутливості до української культури, представляють її багатство, уможливають сприйняття подібностей і відмінностей у певних питаннях із польською культурою. Крім того, під час побудови завдань використано такий підхід до конструювання вправ, який спонукає студентів до уважного спостереження, аналізу й інтерпретації соціально-культурних явищ. Таке бачення вважаємо слушним тому, що метою занять із вивчення української мови як іноземної має бути вміння не лише ефективно користуватися лексикограматичними засобами, а й вільно спілкуватися. Це можливе за умови розуміння реальності, в яку вкорінена певна мова, й глибокого розуміння її історії, сучасності й майбутнього.

Список використаної літератури

- Кононенко, І., Митнік, І., & Романюк, С. (2019). Розвиток мовних компетенцій студентів кафедри україністики Варшавського університету. В Г. Мацюк, І. Митнік, & О. Новікова (Ред.), *Мова в суспільстві: семантика, синтактика, прагматика* (Ч. 1, с. 43–56). Варшава; Львів; Мюнхен.
- Wawej, I. (2008). Rozwijanie kompetencji interkulturowej w nauczaniu języka niemieckiego jako języka obcego. *Linguistic Applied*, 1, 115–128.
- Borys, O., Jeż, M., & Mytnik I. (2016). *Український мовний курс: Підручник до науки мови української. Poziom zaawansowany wyższy I*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.

- Górecka, J. (2009). Korzystanie z internetowych zasobów a rozwijanie osobistej kompetencji komunikacyjnej w naczaniu/uczeniu się na poziomie zaawansowanym. In M. Pawlak, M. Derenowski, & B. Wolski (Eds.), *Kompetencje warsztatowe nauczyciela języków obcych: Problemy współczesnej dydaktyki języków obcych* (s. 217–229). Poznań; Kalisz.
- Grzegorzewska, I. (2012). Emocje w procesie uczenia się i nauczania. *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, 1 (57), 39–48.
- Hofstede, G. (1984). *Culture's Consequences: International differences in work-related values* (Vol. 5). California: SAGE Publications.
- Jakubowska-Krawczyk, K., Romaniuk, S., & Saniewska, M. (2018). *Українською про культуру. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Jakubowska-Krawczyk, K., Romaniuk, S., & Zambrzycka, M. (2018). *Культура і традиції українців: з минулого в сучасність. Підручник із завданнями*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Kluckhohn, C., & Strodtbeck, F. (1961). *Variations in Value Orientations*, Evanston: Row Petersen.
- Komorowska, H. (2006). Język i kultura w dydaktyce języków obcych. *Kwartalnik Pedagogiczny*, 4, 27–45.
- Łopatka-Konieczny, P., & Wojtkowska, L. (2009). Edukacja przez sztuki i kulturę popularną na lekcjach języka polskiego. *Ogrody nauk i sztuk*, 9, 147–161.
- Mihułka, K. (2012). Sposoby rozwijania kompetencji interkulturowej na lekcji języka obcego. *Języki obce w szkole*, 2, 106–117.
- Mihułka, K. (2014). Dylematy współczesnej dydaktyki: język – kultura, interlingwalizm – interkulturowość. *Języki obce w szkole*, 3, 78–87.
- Miodunka, W. (Ed.). (2009). *Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego*. Krakow.
- Romaniuk, S., & Saniewska, M. (2017). *Українською без мабї. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Tomczuk, D. (2017). Lekcja języka obcego jako seans w “starym kienie” a kształcenie kulturoznawcze. *Języki obce w szkole*, 4, 42–47.
- Tomczuk, D. (2019). Treści historyczne jako element kształcenia interdyscyplinarnego w nauczaniu języków obcych. Na przykładzie pracy z filmem Sophie Scholl – Die letzten Tage. *Języki obce w szkole*, 2, 83–87.
- Trompenaars, F., & Hamptden-Turner, Ch. (2011). *Riding the Waves of Culture: Understanding Cultural Diversity in Business*. London; Boston: Nicholas Brealey Publishing.
- Urbaniak, M. (2017). Cyfrowi tubylcy i pokolenie Google na lektoratach języka obcego. In M. Jedynek (Ed.), *Specyficzne potrzeby studentów szkół wyższych a nauczanie języków obcych* (s. 71–80). Wrocław.

References

- Bawej, I. (2008). Rozwijanie kompetencji interkulturowej w nauczaniu języka niemieckiego jako języka obcego [Development of Intercultural Competence in Learning German as a Foreign Language]. *Linguistic Applied*, 1, 115–128.
- Borys, O., Jeż, M., & Mytnik I. (2016). *Український мовний закон і правничий. Підручник до науки мови української. Поziom заавансований вищий I [Ukrainian Language of Law. A Textbook for Learning Ukrainian. Advanced level higher I]*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Górecka, J. (2009). Korzystanie z internetowych zasobów a rozwijanie osobistej kompetencji komunikacyjnej w naczaniu/uczeniu się na poziomie zaawansowanym [Using Online Resources and Developing Personal Communication Competence in Teaching/Learning at an Advanced Level].

- In M. Pawlak, M. Derenowski, & B. Wolski (Eds.), *Kompetencje warsztatowe nauczyciela języków obcych: Problemy współczesnej dydaktyki języków obcych [Workshop Competences of a Foreign Language Teacher: Problems of Contemporary Foreign Language Didactics]* (pp. 217–229). Poznań; Kalisz.
- Grzegorzewska, I. (2012). Emocje w procesie uczenia się i nauczania [Emotions in the Process of Learning and Teaching]. *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, 1 (57), 39–48.
- Hofstede, G. (1984). *Culture's Consequences: International differences in work-related values* (Vol. 5). California: SAGE Publications.
- Jakubowska-Krawczyk, K., Romaniuk, S., & Saniewska, M. (2018). *Ukrainskoïu pro kulturę. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego [In Ukrainian about Culture. A Textbook for Learning the Ukrainian Language]*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Jakubowska-Krawczyk, K., Romaniuk, S., & Zambrzycka, M. (2018). *Kultura i tradycii ukraïntsviv: z mynuloho v suchasnist. Pidruchnyk iz zavdanniamy [Culture and Traditions of Ukrainians: From the Past into the Present. Textbook with Activities]*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Kluckhohn, C., & Strodtbeck, F. (1961). *Variations in Value Orientations*. Evanston: Row Petersen.
- Komorowska, H. (2006). Język i kultura w dydaktyce języków obcych [Language and Culture in Teaching Foreign Languages]. *Kwartalnik Pedagogiczny*, 4, 27–45.
- Kononenko, I., Mytnik, I., & Romaniuk, S. (2019). Rozvytok movnyh kompetenciji studentiv kafedry ukrainistyky Varshavskoho uniwersytetu [Development of Language Competencies of Students of the Department of Ukrainian Studies at the University of Warsaw]. In H. Maciuk, I. Mytnik, & O. Novikova (Eds.), *Mova v suspilstvi: semantyka, syntaktyka, prahmatyka [Language in Society: Semantics, Syntactics, Pragmatics]* (Vol. 1, pp. 43–56). Warsaw; Lviv; Munchen [in Ukrainian].
- Łopatka-Konieczny, P., & Wojtkowska, L. (2009). Edukacja przez sztuki i kulturę popularną na lekcjach języka polskiego (Education Through Art and Popular Culture at Polish Language Lessons). *Ogrody nauk i sztuk*, 9, 147–161.
- Mihułka, K. (2012). Sposoby rozwijania kompetencji interkulturowej na lekcji języka obcego [Ways of Developing Intercultural Competence at Foreign Language Lesson]. *Języki obce w szkole*, 2, 106–117.
- Mihułka, K. (2014). Dylematy współczesnej dydaktyki: język – kultura, interlingwalizm – interkulturowość [Dilemmas of Contemporary Didactics: Language – Culture, Interlingualism – Interculturality]. *Języki obce w szkole*, 3, 78–87.
- Miodunka, W. (Ed.). (2009). *Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego [Culture in Teaching Polish as a Foreign Language]*. Krakow.
- Romaniuk, S., & Saniewska, M. (2017). *Ukrainskoïu bez tabu. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego [Ukrainian without Taboo. A Textbook for Learning the Ukrainian Language]*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Tomczuk, D. (2017). Lekcja języka obcego jako seans w “starym kinie” a kształcenie kulturoznawcze [A Foreign Language Lesson as a Visit in the “Old Cinema” and Cultural Studies]. *Języki obce w szkole*, 4, 42–47.
- Tomczuk, D. (2019). Treści historyczne jako element kształcenia interdyscyplinarnego w nauczaniu języków obcych. Na przykładzie pracy z filmem Sophie Scholl – Die letzten Tage [Historical Content as an Element of Interdisciplinary Education in Teaching Foreign Languages. On the Example of Working with a Movie – Die letzten Tage]. *Języki obce w szkole*, 2, 83–87.
- Trompenaars, F., & Hampden-Turner, Ch. (2011). *Riding the Waves of Culture: Understanding Cultural Diversity in Business*. London, Boston; Nicholas Brealey Publishing.

Urbaniak, M. (2017). Cyfrowi tubylcy i pokolenie Google na lektoratach języka obcego [Digital Natives and the Google Generation in Foreign Language Courses]. In M. Jedynak (Ed.), *Specyficzne potrzeby studentów szkół wyższych a nauczanie języków obcych [Specific Needs of University Students and Teaching Foreign Languages]* (pp. 71–80). Wrocław.

Abstract

*Marta Zambrzycka,
Katarzyna Jakubowska-Krawczyk,
Svitlana Romaniuk*

CONSIDERATION OF CULTURAL DIRECTION IN THE PREPARATION OF TEXTBOOKS FROM UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Background. The recent years have brought significant changes in the didactics of languages, placing a greater emphasis on the cultural context in the learning process. It is a result of the preferred goals of the learning process: not only to learn the language but also to know the cultural and social context in which it operates. The proposed article deals with the relationship between language and culture, especially in the process of learning Ukrainian as a common language in Polish scientific and didactic centres.

Purpose. Establishing and describing the role and importance of cultural topics in the process of teaching Ukrainian as a foreign language by analyzing textbooks on the Ukrainian language published in recent years as well as the collection and interpretation of survey results. In the survey, we are primarily interested in the following: whether and how the cultural topic motivates students to continue learning the language or helps to understand cultural differences between nations, whether it plays an educational role, etc.

Methods. In addition to analyzing textbooks for learning Ukrainian as a foreign language, in which we emphasize the importance of the cultural aspect, we developed and conducted a survey on the relationship between language learning and interest in cultural content. The respondents were students of the Department of Ukrainian Studies at the University of Warsaw. The survey results with analysis and comments are the second integral part of the article.

Results. The authors of the analyzed textbooks took into account the approach that would encourage students to carefully observe, analyze and interpret

various socio-cultural phenomena, both historical and contemporary, important due to their characteristics and importance for carriers of a specific culture. Therefore, and as a result of observation of how young people aged 18–25 (i. e. university students) perceive cultural content, the textbooks contain such texts that influence the sensitivity to Ukrainian culture, represent its richness, allow to see the similarities and differences of various aspects of Polish culture.

Discussion. The conclusions from the analysis and the results of the survey can help in the preparation of educational materials, their improvement and in changing future textbooks so that they can meet the needs of the recipient. The aim of learning Ukrainian as a foreign language should not only be the ability to use lexical and grammatical means effectively but also to communicate freely and this is possible provided understanding the reality in which the language is rooted and a deep understanding of its history, present, and future.

Keywords: Ukrainian language, culture, interculturalism, foreign language didactics, textbook.



Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

Матеріал надійшов 02.06.2020